

In- en doorstroom van nieuwkomers in beeld. Opgetekende lessen uit acht casussen rond de opvang van asielzoekers in Nederland (2020)

J. Kuppens, L. Klein Haneveld, R. Rijnink, H. Ferwerda (Bureau Beke)
Politiekunde 103

Thema: 1.6 Openbare orde en gevaarsbeheersing

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is de verbinding tussen de wens van de politie tot meer kennisverspreiding en -borging rondom nieuwkomers en meerdere politiethema's. Met dit laatste wordt de politieaanpak rondom de vluchtelingenproblematiek als thema benoemd, maar ook wordt gewezen op de kwaliteitswaarborging van het politieoptreden richting de hele nieuwkomerketen.

Onderzoeksvragen:

Hoofdvraag:

- Welke voor openbare orde, criminaliteit, incidenten op de opvanglocaties en het veiligheidsgevoel onder omwonenden relevante (politiële) lessen kunnen worden opgetekend bij het proces van het plaatsen van nieuwkomers in opvangcentra en statushouders in woningen?

Deelvragen:

- Welke voor de politie en andere ketenpartners relevante ontwikkelingen op het gebied van openbare orde, criminaliteit, incidenten op de opvanglocaties en het veiligheidsgevoel onder omwonenden vinden sinds 2015 plaats rond het vestigen van nieuwkomers?
- Welke voor de politie en andere ketenpartners relevante lessen op het gebied van openbare orde, criminaliteit, incidenten op de opvanglocaties en het veiligheidsgevoel onder omwonenden zijn op te tekenen als het gaat om de achtergronden, gedrag en de omgang met nieuwkomers? Zitten daarin verschillen tussen bevolkingsgroepen en, zo ja, wat zijn deze verschillen en welke implicaties heeft dit voor het politieel optreden?
- Hoe is een optimaal handelingsperspectief voor de politie en de keten van samenwerkende instanties vorm te geven, rekening houdend met de opgetekende lessen uit onderzoeksvragen 1 en 2?

Methoden van onderzoek

- Literatuurstudie
- Interviews

Samenvatting

In 2015 was er in Europa sprake van een verhoogde asielzoekersinstroom, met name vanuit Syrië en Eritrea. Dit had een tekort in opvanglocaties tot gevolg, waarna het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA), in samenwerking met gemeenten, diverse nieuwe en vaak tijdelijke opvanglocaties opende. Het ging toen vooral om crisis- en noodopvang, naast al bestaande asielzoekerscentra.

De centrale vraag van dit onderzoek komt voort uit die verhoogde asielzoekersinstroom, namelijk: Welke voor openbare orde, criminaliteit, incidenten op de opvanglocaties en het veiligheidsgevoel onder omwonenden relevante (politiële) lessen kunnen worden opgetekend bij het proces van het plaatsen van nieuwkomers in opvangcentra en statushouders in woningen?

In het onderzoek zijn acht casussen meegenomen en onderzocht met literatuur, interviews en casusdocumenten. Daarnaast zijn diverse gemeenten en andere stakeholders benaderd om

deel te nemen aan het onderzoek. Met het beperkte aantal casussen is het niet mogelijk een representatief beeld te geven van de opvang in Nederland. Dat was ook niet het doel van het onderzoek. Het laatste hoofdstuk bevat een samenvatting. Daarin worden de onderzoeksvragen beantwoord en wordt toegewerkt naar een handelingsperspectief voor zowel de politie als andere ketenpartners die betrokken zijn bij de in- en doorstroom van nieuwkomers.

De onderzoekers hebben ondervonden dat de beschikbare informatie gefragmenteerd was en niet centraal wordt verzameld. Verder viel hen de bereidheid van de ketenpartners op om vaak met een open blik de opvanguitdaging aan te gaan. In de hectiek opereerden wijkagenten in veel gevallen als spin in het web, omdat ze zich zowel op het terrein van leefbaarheid (voor nieuwkomers en omwonenden) moesten begeven als op het terrein van veiligheid (handhaving op overlast en criminaliteit).

Uit de casussen komt naar voren dat de politie regelmatig een bemiddelende, stabiliserende functie heeft gehad. Ook bleken politiemensen bereid om zich open te stellen voor nieuwe invloeden/culturen, bereid om kennis hierover op te doen en haakten ze flexibel in op nieuwe ontwikkelingen die zich voordeden.

Samengevat zijn de volgende lessen op te tekenen uit de onderzoeksbevindingen:

- Er blijkt niet op herkomst, maar wel op gedrag een onderscheid te maken tussen verschillende subgroepen asielzoekers. Binnen het gedrag van de asielzoekers is onderscheid weer te maken in dader- of slachtofferperspectief.
- Er ontbreekt een uniforme landelijke aanpak in de vorm van een stappenplan. Een dergelijk plan moet wel de ruimte bieden aan een specifieke aanpak voor de lokale context.
- De rol van de wijkagenten is cruciaal voor het goed verloop van de opvangprocessen. Er wordt echter wel ondersteuning gemist op het gebied van culturele kennis over asielzoekers.
- Uitwisseling van informatie over asielzoekers tussen de betrokken instanties werd gemist zowel tijdens de periode van de asielopvang als in de transitie van asielopvang naar huisvesting.
- De begeleiding van statushouders in woningen biedt ruimte voor verbetering.
- De omwonenden zijn een serieus te nemen partij, in ieder geval tijdens het beheerfase van een opvanglocatie.
- Het is voor de ketenpartners belangrijk om zich goed voor te bereiden op soms selectieve berichtgeving vanuit de media.

Alle ontwikkelingen en suggesties vanuit de literatuur, media en de casussen hebben tot enkele thema's geleid die als kapstok kunnen fungeren voor handelingsperspectieven voor de ketenpartners. Hier wordt in het rapport nader op ingegaan.